

SCI-CONF.COM.UA

SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY

**ABSTRACTS OF X INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
MAY 27-29, 2020**

**LIVERPOOL
2020**

SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS OF MODERN SOCIETY

Abstracts of X International Scientific and Practical Conference

Liverpool, United Kingdom

27-29 May 2020

Liverpool, United Kingdom

2020

UDC 001.1

BBK 83

The 10th International scientific and practical conference “Scientific achievements of modern society” (May 27-29, 2020) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2020. 1075 p.

ISBN 978-92-9472-193-8

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 10th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2020. Pp. 21-27. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: liverpool@sci-conf.com.ua

homepage: <http://sci-conf.com.ua>

©2020 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2020 Cognum Publishing House ®

©2020 Authors of the articles

ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ У СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Кісла Ганна Олександрівна

к.ф.н., професор

Національний педагогічний
університет ім. М.П.Драгоманова

м.Київ, Україна

Анотація: Стаття присвячена проблемі презентації ідентичності українських студентів. В науковій статті відмічається важливість для українського суспільства формування у такої соціальної групи як студентство громадянської ідентичності. На підставі емпіричного матеріалу проводиться аналіз ієрархії типів ідентичності студентів: громадянська, етнічна, локальна, європейська. Зроблено висновок, що на домінування громадянської ідентичності впливає рівень оцінювання міжетнічних відносин в Україні.

Ключові слова: ідентичність, студентство, ієрархія, локальна ідентичність, громадянська ідентичність, етнічна ідентичність, європейська ідентичність.

Феномен ідентичності займає особливе місце в дослідженні процесів соціальної трансформації як у світовій, так і в українській соціології. Цьому є пояснення у відомій цитаті З. Баумана: "Дослідження ідентичності швидко перетворюються на процвітаючу галузь; можна сказати, що ідентичність тепер стала призмою, завдяки якій інші актуальні аспекти сучасного життя помічені, осмислені та досліджені"[1.с.114]. «Презентаторами» ідентичності є індивіди і спільноти. Одною з таких спільнот, яка є об'єктом нашого дослідження, можна вважати українське студентство. Своєрідність студентів як соціальної групи українського суспільства така: студенти - це найосвіченіша соціальна група сучасного українського суспільства, наймобільніша соціальна група в розробці

інформаційного, освітнього та творчого контенту. Це потенційний ресурс для побудови України як цивілізованої європейської країни. Студенти є представниками інтелектуального ресурсу українського суспільства, його соціального капіталу. Всі вищезгадані характеристики мотивували дослідження ідентичності студентів.

Ідентичність як науковий та соціальний феномен не є простим поняттям. У світовій соціології існує багато моделей «форм» ідентичності. В українській соціології прийнято працювати з методологією досліджень ідентичності, адаптованою Н. Паніною, використовуваною Інститутом соціології Національній академії наук України для соціологічного моніторингу «Українське суспільство»[2.с.236]. Ця методика дозволяє вивчати різні типи презентацій ідентичності студентів: громадянську, локальну, регіональну, етнічну, європейську, світову та навіть пострадянську.

Проблема, яка визначена для дослідження, полягає в тому, що різні типи домінуючої ідентичності серед студентів означають, що студенти по-різному оцінюють міжетнічні відносини в Україні та включаються у міжнаціональну взаємодію в суспільстві на різних рівнях. Якщо це так, то вченим потрібно побудувати свою концепцію формування ідентичності студентів, яка матиме найбільш позитивні риси для змісту суспільства.

Методологія дослідження

Концепція ідентичності є предметом різних дослідницьких підходів і досі є однією з найбільш суперечливих та актуальних у соціології. Проблема класифікації, структури та рівнів ідентичності, взаємного впливу різних соціальних ідентичностей досі є предметом активного наукового пошуку. Ідентичність у сучасному соціологічному дискурсі, як правило, вивчається та аналізується на основі відомих, безперечно, науково обґрунтованих концепцій Е. Еріксона, А. Гідденса та З. Баумана.

Існує думка, що поняття ідентичності почало широко використовуватися в соціальних науках після публікації праць Е. Еріксона. Він звернув увагу на особливості відображення ідентичності в умовах соціальних перетворень.

Досліджуючи ідентичність у динаміці, Е.Еріксон показав її взаємний зв'язок із соціальною реальністю та функціонуванням культури. Ці підходи важливі для України, оскільки вони є основними для вирішення державних та етнічних проблем через стратегію побудови "ми-ідентичностей"[3.с.54].

А.Гідденс пропонує вивчати структуру ідентичності як біполярний континуум, з одного боку, і абсолютну дисимуляцію (конформізм), з іншого - самопоглинання. У нашому контексті біполярного континууму перший полюс, конформізм, розглядається як можливість людини зробити раціональний вибір, відповідаючи на питання "Хто я?"[4.с.98]

У рамках символічного інтеракціонізму та феноменології проблема ідентичності була розроблена П. Бергером, Х. Гарфінкелем, Е. Гофманом, Т. Лукманом та А. Шуц. Людина як активний суб'єкт життєдіяльності є об'єктом дослідження проблем соціальної ідентичності в теоріях П. Бурдьє, У. Бека, І. Валлерштейна, Д. Кельнера, Г. Фрідмана, Е. Гобсбаума та інших. Аналіз ідентичності також був включений у науковий світ Дж. Хабермаса. Його теза про принцип етнічної приналежності як простий спосіб виразити щире почуття групової ідентичності, яка з'єднує всіх нас, бо це підкреслює нашу відмінність від "них" є досить цікавою для нашого дослідження. [5.с. 121]. Е.Гофман, представник інтеракціоністського підходу дослідження соціальних явищ, мав таку ж саму точку зору. Він підкреслив три типи ідентичності: 1) соціальна ідентичність - типізація особистості іншими людьми на основі атрибутів соціальних груп, до яких вона належить; 2) особистісна ідентичність - унікальні риси, сформовані унікальним поєднанням подій протягом його життєвої історії, 3) "Я-ідентичність" - суб'єктивне відчуття індивідом виразності власної ситуації [6.с.164].

Досвід досліджень ідентичності українських соціологів свідчить про вагомість та різноманітність цього феномену. Значна увага в роботах українських вчених приділяється визначенню сутності феномену ідентичності, його викладанню в рамках різних суспільних наук та наукових парадигм, зв'язку стану процесів ідентифікації з процесами соціальної трансформації. Цьому присвячені твори В.

Євтуха, А. Ручка, Н. Черниша, Н. Костенко, О. Куценко, С. Макеєва, О. Мусієздова, С. Оксамитній, Л. Сокурянської, В. Степаненко, М. Шульги та інших науковців.

Поряд з роботами, що аналізують проблеми інтерпретації соціальної ідентичності, зокрема з точки зору можливих теоретико-методологічних підходів до її вивчення, окремі види соціальних ідентичностей стали предметом соціологічної теоретизації. Перш за все, це стосується національної, громадянської та регіональної ідентичності. Їх концептуалізація передбачена у публікаціях В. Євтуха, А. Ручка, О. Злобіної, С. Макеєва, Л. Нагорної, В. Степаненка, О. Стегній, М. Шульги та інших авторів.

Теоретичний аналіз

Громадянська ідентичність

Феномен громадянської ідентичності має дуже важливе значення для України. Україна через особливості свого історичного розвитку (здобуття реальної незалежності лише в кінці ХХ століття) опинилася в ситуації "симетричної дихотомії" - виникає необхідність побудови етнічно-національної держави та держави громадянської нації в той самий час. Очевидно, що цивілізаційні вимоги диктували побудову громадянської нації через дуже швидку стадію етнічно-національного відродження. Зазначимо, що цей процес має позитивний результат. Результати соціологічного дослідження «Соціальний моніторинг» Інституту соціології Національній академії наук України показують, що громадянська ідентичність починаючи з 1992 року є домінуючою серед усіх презентованих типів ідентичності в українському суспільстві [2.с.236].

Отже, ми можемо скласти таке визначення державної ідентичності, що представляє її домінуючу ідею у виборі: це рівняння статусу людини як громадянина та його особистого статусу: Я є громадянином країни. Або іншими словами: громадянська ідентичність сприймає себе як представника української нації. В українській соціології досить популярне таке визначення громадянської ідентичності: громадянська ідентичність - це сприйняття людиною своєї належності до спільноти громадян певної держави. Для нашого

дослідження дуже важливо вивчити громадянську ідентичність студентської молоді, яка буде розглядатись як чинник консолідації молоді для державних інтересів. Іншими словами: високий рівень представлення громадянської ідентичності є умовою єдності суспільства. Відомий етносоціолог Л. Дробижева писала: "Громадянська ідентичність - це барометр консолідації суспільства, солідарності соціальних агентів, певна умова цілісності держави" [7.с.122].

Етнічна ідентичність

Етнічна приналежність в соціології часто визначається як суб'єктивне віднесення індивіда до етносу, основні ознаки якого ідентифікують його: місце проживання, мова, історичне минуле, особливості психології, архетипи та автостереотипи світосприйняття, традиції етнічної культури. Етнічну ідентичність можна визначити як сприйняття і прийняття себе як члена певної етнічної групи.

Маркерами етнічної ідентичності є взаємні почуття, близьке сприйняття цінностей, однакові моделі поведінки та мораль з характерними рисами. К. Ранненберг, Д. Ройер та А. Дюкер запропонували досліджувати етнічну ідентичність за допомогою наступних структурних компонентів: етнічна самосвідомість (розуміння власної та інших груп), етнічна самоідентифікація (маркери, які використовуються для власної групи), етнічні відносини (почуття щодо власної та інших груп), етнічна поведінка (поведінкові моделі, характерні для етнічних груп) [8.с.32]. Цей підхід базується на теорії соціальної ідентичності Б. Ешфорта та Ф. Мейла [9.с.88].

Що є найважливішим у вивченні етнічної ідентичності студентів? Це раціональний баланс між громадянською та етнічною ідентичністю, відсутність посилення етнічної приналежності.

Локальна ідентичність

А. Кальдо, італійський соціолог, розглядав локальну ідентичність як "ідентичність відносин", яка пов'язувала ідентичність "ведучого" зі своїм життєвим простором [10.с.145]. Локальна ідентичність - це ідентифікація

людини з місцевою спільнотою, відчуття прихильності до подій, що відбуваються на території прямого проживання (місто, район, село та мікрорайон). Релевантність дослідження локальної ідентичності полягає в тому, що в умовах нестабільності суспільства локальна ідентичність поряд з національною ідентичністю може стати важливим прихильником людини в здатності мати виразність власного становища в системі соціального простору; бути підґрунтям для трансформаційної діяльності та частково компенсувати втрату інших досить важливих соціальних ідентичностей, а також допомогти людині отримати сприйняття у соціальному просторі [11.с.102]. Локальна ідентичність студентів є предметом нашого дослідницького інтересу в контексті визначення впливу на міжнаціональні відносини через таке: останнім часом європейські соціологи формулюють наукові тези про те, що локальну ідентичність слід розглядати як домінуючу серед інших типів ідентичностей. На наш погляд, це є наслідком постсучасних змін соціології і як результат - перехід від макросоціології до мікросоціології.

Європейська ідентичність

Ми пропонуємо досліджувати європейську ідентичність насамперед як сприйняття простору та цінностей. Європейська ідентичність проявляється у єднанні цінностей і ґрунтується на толерантності, гуманізмі та братстві, прийнятті основних прав та правових норм, реалізації загальних принципів, що підтверджують волю особистої та соціальної відповідальності. Хотілося б зазначити, що соціологи у більшості публікацій про європейську ідентичність схильні говорити про це як про ідентичність загальнолюдських цінностей, заснованих на одному цивілізаційному походженні [12.с.131]. Європейська ідентичність показана як єдність життєвого простору та єдність цінностей (прихильність основам демократії, схильність до верховенства держави та повага до відмінностей, тобто толерантність). Для студентів ця ідентичність актуалізується, на наш погляд, у тому сенсі, що вони розуміють закономірності побудови європейської України. Якби це твердження було невірним, результати соціологічного дослідження показали б дуже високий відсоток європейської

ідентичності серед студентів.

Емпіричний аналіз

Всеукраїнське опитування студентів України «Міжетнічні відносини в Україні: погляд студентів» проводилось Центром соціології імені М. Драгоманова, Центром оцінювання науково-освітніх та соціальних програм з 15 грудня 2014 року по березень 2015 року. Опитування проводилось у п'яти регіонах України: Схід, Захід, Південь, Північ та Центр. У опитуванні використовувались багаторівневі вибірки: стратифікована, кластерна та випадкова вибірка на останньому етапі. Загальний обсяг вибірки склав 890 респондентів. Похибка вибірки не вище 3,3%.

Метою дослідження є з'ясування впливу різних типів ідентичності студентів на оцінку характеру міжетнічних відносин в Україні, на "включеність" у міжетнічну взаємодію в суспільстві. Загальна інформація про те, як студенти себе ідентифікують, представлена в Табл. 1. Ієрархічний розподіл відповідей дозволяє говорити про громадянську ідентичність студентів як домінуючу. На основі теоретичного дискурсу, представленого в цій статті раніше, такий результат був цілком очікуваний. Україна сприймається освіченою, творчою частиною молоді як стан громадянської нації, де, як і в будь-якій іншій цивілізованій державі, на питання "Хто ти?" відповідають "я громадянин своєї країни" незалежно від етнічної приналежності.

Таблиця 1

Ієрархія розподілу типів ідентичності серед студентів України (%)

Ким Ви вважаєте себе в першу чергу?	
Громадянин України	62.0
Громадянин світу	11.0
Представник етносу, нації	9.0
Мешканець села, району чи міста, де ви проживаєте	7.0
Населений регіон (область або кілька областей)	5.0
Громадянин Європи	3.0
Громадянин колишнього Радянського Союзу	1.0
Інший*	3.0

* Інше - 3% студентів на це відкрите запитання в основному відповіли «Я чоловік» або «Я людина»

Розподіл ідентичності світового громадянства на другому місці викликає подив та потребує додаткових досліджень. Враховуючи геополітичні події останніх двох років, існували сподівання, що друге місце матиме європейська ідентичність.

Наступний крок «сходів до ідентичності» належить ідентичності «Я є представником мого етносу, нації». Зауважимо, що в останні роки до Революції гідності різні соціологічні дослідження показували, що локальна ідентичність займала друге місце. Як ми писали в теоретичній частині статті, це мало логічне пояснення. Однак сьогодні, коли ми доводимо себе в першу чергу, а також усьому світу, що ми українці, і включаємо як етнічну, так і громадянську ідентичність до фрази «ми - українці», такий результат є цілком логічним.

Важливим вибором для студентів є локальна ідентичність. Вибравши її, студенти презентували необхідність відчутти причетність до подій, що відбуваються на території їхнього безпосереднього проживання: міста, району, села чи мікрорайону. Як ми писали раніше, в умовах нестабільності суспільства локальна ідентичність, а також етнічна ідентичність, можуть стати серйозним прихильником людини в здатності мати виразність власного становища в системі соціального простору та бути основою для трансформаційної діяльності.

Регіональна, європейська та пострадянська ідентичність посіли останні місця у розподілі відповідей. Ще раз про європейську ідентичність: відбувся певний якісний перенос відповідності європейської ідентичності світовій ідентичності. Це має стати предметом окремих досліджень.

Висновок

Представлена тема дослідження «Ідентичність українських студентів у соціологічному дискурсі» потребує вдосконалення та комплексного підходу до аналізу. Використований метод ідентифікації «Ким ви себе вважаєте в першу чергу?» дозволив отримати результат, важливий для розробки стратегії розвитку українського суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Bauman Z. Identity in the globalizing World.-SPb.2008
2. Українське суспільство.Соціологічний моніторинг. К., Інститут соціології НАН України, 2003
3. Баклушинский С., Белинская Е. Развитие представлений о понятии «социальная идентичность» (Development of presentation of social identity nation): Электронный ресурс: psylist.net/hrestomati/00030.htm
4. Giddens, Anthony (1991) Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Modernity Age. Cambridge: Polity Press
5. Хабермас Ю. Европейское национальное государство: его достижения и пределы. О прошлом и будущем суверенитета и гражданства // Нации и национализм / Ю.Хабермас. – М., 2007
- 6.Гофман А. В поисках утраченной идентичности: традиции. Электронный ресурс: iph.ras.ru/uplfile/root/biblio/vst/2010/12.
7. Дробижева Л. Идентичность и этнические установки русских в своей и иноэтнической среде с. 49 // Социологические исследования. 2010. №12
8. Funny R. The Future of Identity in the Information Society: Challenges . Электронный ресурс: <https://books.google.com.ua/books?isbn=3642018203>
9. Эшфорт Б., Мэйл Ф. Теория социальной идентичности в контексте организации.(Theory of social identity in the context of organization)Электронный ресурс:<https://www.hse.ru/pubs/share/direct/.../58952954>
10. Caldo A. New Trends in Translation and Cultural Identity. Электронный ресурс: <https://books.google.com.ua/books?isbn=144380861X>
11. <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/8756/2/Українське%20студенство%20у%20пошуках%20ідентичності.pdf>
12. Європейська ідентичність України. Электронный ресурс: <http://eu.prostir.ua/library/236196.html>